

حق شهرنشینی در طراحی مبلمان‌های شهری

نمونه موردی: خیابان کریم خان زند شیراز

ندا عرب سلگار^۱، عبدالله عجبی^۲

مؤسسه آموزش عالی هنر شیراز / neda.arabsolghar@gmail.com

مؤسسه آموزش عالی هنر شیراز / ajabiamir@gmail.com

چکیده

"حق شهرنشینی"، مفهومی فراتر از آزادی فرد برای دسترسی به منابع شهری است. علی‌رغم تشابه آن از لحاظ مضمون "عضویت" و "برابری"، وجه تمایزی هم با حق شهروندی دارد؛ که شامل "مشارکت" در خلق و استفاده از فضا و همچنین قدرت اثرگذاری بر برنامه ریزی های شهری می‌باشد. حق شهرنشینی، حق کاربران فضاهای شهری برای اعلام نظراتشان درباره فضا و زمان فعالیت هایشان در منطقه شهری است. در این پژوهش مبلمان شهری یک شریان اصلی شهر با توجه به مفهوم حق شهرنشینی مورد ارزیابی قرار گرفته است. از این رو دو معیار "حق مشارکت" و "حق تخصیص" فضای شهری به طور جزء در مورد مبلمان خیابان کریم خان زند

مقدمه

در بسیاری از شهرها، به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه، بنا به- ضرورت حجم بالایی از عبور و مرور پیاده وجود دارد. در دیگر نقاط جان تعداد افراد پیاده کاملاً وابسته به میزان دعوت مردم به راه رفتن است. کیفیت شهر، فارق از اینکه عبور و مرور پیاده ضرورت باشد یا دعوت، اهمیت دارد. کیفیت مناسب شهر در تراز چشم باید به عنوان یک حق اولیه‌ی انسانی در هر جایی که مردم حضور دارند، در نظر گرفته شود. در مقیاس خرد و در سرعت پنج کیلومتر در ساعت مردم شهر را از نزدیک تجربه می‌کنند. در این شرایط فرد پیاده فرصت دارد از کیفیت لذت یا از نبود آن رنج ببرد. مدیریت دقیق بعد انسانی در انواع شهرها و محیط‌های شهری باید فارق از ایدئولوژی‌های برنامه‌ریزی و پیش‌نیازهای اقتصادی به‌عنوان یک نیاز فراگیر در نظر گرفته شود. یک شهر خوب فرصت‌هایی برای راه رفتن، توقف کردن، ملاقات کردن و بیان کردن در تراز چشم فراهم می‌آورد. همه این اهداف مطلوب و ملزومات کیفی با مسائل کالبدی و عملی بسیاری در گیر هستند.

برعکس کارکردن روی خصوصیات بصری شهر عمومی‌تر است و به طور گسترده با طراحی و جزئیات عناصر منفرد و چگونگی هماهنگی این عناصر سر و کار دارد. خصوصیات بصری دربرگیرنده‌ی بیان کلی بصری و زیبایی‌شناسی می‌باشد. فضای شهری می‌تواند طوری طراحی شود که همه‌ی ملزومات عملی را پاسخ دهد، اما ترکیب بی‌هدف جزئیات، مصالح و رنگ‌ها فضا را از هماهنگی بصری محروم سازد. برعکس فضای شهری می‌تواند با تأکید مسلط بر زیبایی‌شناسی و

شیراز به عنوان یکی از پرمخاطب‌ترین خیابان‌های شهر شیراز تحلیل و ارزیابی شده است. نتایج نشان می‌دهد که میزان مشارکت در طراحی، تولید و تغییر مبلمان وجود ندارد، مبلمان لازم برای فعالیت‌های گروهی و جمعی پیش‌بینی نشده، در ضمن تفاوت گروه‌ها و توجه به نیازهای متفاوت آنها نیز در بعضی موارد دیده نمی‌شود.

واژگان کلیدی: حق شهرنشینی، مشارکت، تخصیص فضای شهری، مبلمان شهری، خیابان کریم خان زند شیراز.

غفلت از جنبه‌های کاربردی طراحی شود. این که فضا زیبا باشد و جزئیات به دقت طراحی شده باشند، به خودی خود یک کیفیت است، اما اگر ملزومات پایه برای ایمنی، اقلیم و فرصت‌های توقف برآورده نشده باشند، اصلاً کافی نیست. جنبه‌های مهم فضای شهر باید به‌صورت یک کلیت قانع‌کننده درهم تنیده باشد [۱].

توزیع نامناسب و نابرابر خدمات در شهرها به علت جاماندن توسعه شهر از رشد آن، در حال حاضر یکی از چالش‌های مدیریت شهری در پاسخگویی به شهروندان است. مبلمان شهری از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر رضایت‌مندی و آسایش شهروندان در فضاهای عمومی شهری است. اما به‌نظر می‌رسد بخش مهمی از آشفتگی منظر فضاهای عمومی ناشی از عدم استقرار مناسب عناصر مبلمان شهری و همچنین عدم توجه به تمام گروه‌ها و نیازهای آن‌ها می‌باشد. لذا هدف اصلی این پژوهش ارزیابی وجود ابعاد ساختاری "حق شهرنشینی" در مبلمان فضاهای عمومی است. از این رو خیابان کریم خان زند به عنوان یکی از پرمخاطب‌ترین خیابان‌های شهری، مورد ارزیابی قرار گرفته است. در این پژوهش پس از مروری بر مفهوم حق شهرنشینی و ابعاد ساختاری آن، مبلمان شهری دسته بندی شده و با مطالعه پیشینه پژوهش با موضوع طراحی مبلمان فضاهای عمومی و تأثیر آن بر رفتار و رضایت‌مندی کاربران؛ معیارهایی با هدف طراحی مبلمان دسته‌بندی شده است. سپس این عوامل با دو معیار تخصیص و مشارکت که تشکیل دهنده حق شهرنشینی است، هم ارزی و سنجش شده است.